

Startnotitie

'Op weg naar visie 2025'

Inleiding

Een gedragen visie is een eerste voorwaarde om binnen de greenports in Nederland te komen tot de gewenste daadkracht. In de greenports, tuinbouwclusters, werken bedrijfsleven en overheid, samen aan een concrete langetermijn visie. Volgend jaar juni ligt een stevige, door de greenports ontwikkelde en gedragen visie klaar om bekrachtigd te worden. De startnotitie is de eerste aanzet hiervoor.

Op basis van een gezamenlijk belang zijn vanuit de verschillende regionale clusters Greenport-overlegplatforms ontstaan. Op 23 juni 2005 vond daarvan de eerste gezamenlijke Greenportconferentie plaats met vertegenwoordigers uit de Greenports Westland/ Oostland, Aalsmeer, Venlo, Boskoop en de Duin- en Bollenstreek en overige tuinbouwgebieden. Tijdens deze conferentie stelden vertegenwoordigers van bedrijfsleven en overheid de noodzaak vast van een gezamenlijke, strategische agenda voor de verdere ontwikkeling van Greenport(s) Nederland. Hieruit is in 2006 het document 'Greenport(s) Nederland – Manifest in uitvoering' ontstaan. Dat geeft richting aan de agenda op regionaal en lokaal niveau.

Op basis van dit manifest is in 2006 vervolgens een start gemaakt met het uitwerken van een reeks bestuurlijke afspraken, dat zijn weerslag heeft gekregen in het document de 'Bestuurlijke uitvoeringsafspraken 2007-2011'. Tijdens het junicongres 2007 van Greenport(s) Nederland zijn deze afspraken door middel van een intentieverklaring ondertekend door overheid en bedrijfsleven.

Een van de afspraken uit de 'Bestuurlijke uitvoeringsafspraken 2007-2011' is te komen tot een gezamenlijke lange termijn visie om de duurzame ontwikkeling van de tuinbouw te verzekeren en daarmee de overall onbetwiste mondiale positie van de tuinbouw te behouden en te versterken.

De greenportgedachte heeft breed ingang gevonden en een aantal te ondernemen acties is benoemd. Greenports in Nederland moeten zich verder waarmaken en de verkondigde concrete acties moeten leiden tot resultaten. Een gezamenlijke lange termijn visie heeft daarom een tweeledig doel. Voor direct betrokkenen in de netwerkorganisatie verschaft het inzicht in de samenhang en daarmee versterking van activiteiten. Voor maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden is transparantie onmisbaar voor support van deze sector, die een belangrijke economische rol vervult in Nederland.

De Greenport(s) Nederland, onder leiding van een Stuurgroep en 'trekkers' werken aan de totstandkoming van een gezamenlijke visie met als horizon 2025.

Het is een co-productie in progress van tuinbouwbedrijfsleven en overheid in de periode tot juni 2008.

Sjaak van der Tak
Voorzitter Stuurgroep Greenport(s) Nederland

Juni 2007

---

1. Greenports: pijlers in economie en samenleving

Nederland heeft in de internationale markt een vooraanstaande positie opgebouwd in de productie en handel van tuinbouwproducten. De tuinbouw is nationaal erkend als sleutelgebied en internationaal als een leidend cluster van wereldformaat dat voorop loopt in veredeling, productietechnologie, assortiment en dienstverlening. De sector levert daardoor een aanzienlijke bijdrage aan de Nederlandse economie:

- de productiewaarde bedraagt € 7 miljard en de exportwaarde, inclusief uitgangsmateriaal en toeleverende industrie, € 14 miljard;
- het tuinbouwcluster is daarmee goed voor 24% van het overschot op de nationale betalingsbalans;
- op 7% van het landbouwareaal creëert de tuinbouwsector 40% van de totale agrarische economische waarde in Nederland;
- en biedt 260.000 directe en 190.000 indirecte arbeidsplaatsen;
- in de sierteelt is het Nederlandse aandeel in de wereldhandel 60%, en in de bollen 90%.

De Nederlandse tuinbouwsector ontleent zijn kracht aan een aantal gunstige basiscondities, zoals klimaat, bodem en geografische ligging ten opzichte van de afzetmarkt. Daarnaast is in de Nederlandse situatie en de Nederlandse cultuur een sterke structuur ontstaan waarbinnen de verschillende functies van productie en handel, toelevering en ontwikkeling, en kennis en kennisoverdracht in onderling verband tot optimale werking komen. Binnen Nederland vormt een aantal concentratiegebieden de kern in deze (netwerk)structuur; de vijf Greenports. Dit zijn feitelijk clusters of knooppunten binnen de tuinbouwsector, zowel in fysiek opzicht (productie, logistiek, toeleverende industrie) als voor wat betreft informatie, kennis en kennisoverdracht.

De bijdrage die de tuinbouwsector levert aan de Nederlandse economie is onbetwist. En ook het belang van de verschillende clustergebieden of Greenports daarbinnen wordt breed onderkent. Tegen deze achtergrond zijn bedrijfsleven en overheid met elkaar commitment aangegaan. In de Innovatie- en Kennisagenda Flowers & Food staat dit commitment als volgt verwoord:

“De Nederlandse Greenports staan voor drie kernopgaven: sneller innoveren dan de concurrentie, internationaal een leidende positie houden of verwerven als service-provider of regisseur van productstromen en de vooraanstaande positie van de primaire productie voor Nederland behouden. In deze samenhang blijven de dynamiek en daarmee het economische belang van het tuinbouwcluster voor Nederland behouden”.

2. Belangrijke ontwikkelingen

2.1 Algemeen

De Nederlandse tuinbouwsector is in alle opzichten een vrije marktsector en dus in directe zin onderhevig aan sociaal-economi-

sche ontwikkelingen op macroniveau. Het is dus van belang deze ontwikkelingen scherp in het oog te houden:

Lokalisering naast mondialisering

Sterker wordende verbindingen en relaties wereldwijd leiden tot een toenemende mondialisering van de economie. De Nederlandse tuinbouw heeft tot op heden goed kunnen inspelen op deze ontwikkeling, door naast productie ook accenten te plaatsen op handel en distributie.

Deze ontwikkeling roept ook een reactie op. Door beperkingen en schaarste neemt op meso- en microniveau de waarde van lokale verbanden toe. Deze ontwikkeling is de drijvende kracht achter het ontstaan van clusters wereldwijd, zo ook in de tuinbouw.

Demografische spreiding en vermenging

Mondialisering in economisch opzicht gaat gepaard met mondialisering in sociaal opzicht. Direct gevolg is dat markten sneller veranderen en domeingrenzen vervagen. In de consumentenafzetmarkt krijgt de tuinbouw in toenemende mate te maken met differentiaties. In de arbeidsmarkt zal het steeds moeilijker zijn om goede aansluiting te vinden tussen vraag en aanbod.

Technologie in relatie tot duurzaamheid

Technologie, innovatie en vernieuwing is de

'enabler' bij ontwikkelingen als schaalvergroting en efficiency, productontwikkeling en het ontwikkelen van nieuwe markten. Deze invloed gaat onverminderd door. Naar verwachting zal bij toenemende schaarste aan bronnen (energie, water) technologie ook steeds meer komen te staan in het teken van duurzaamheid.

Ketentransparantie geeft meerwaarde

De relatie tussen producent en consument wordt in toenemende mate transparant. Betere informatie- en communicatiestromen geven de producent meer mogelijkheden zichzelf en zijn product te onderscheiden op het moment van verkoop. Omgekeerd bestaat er aan de zijde van retail en consument behoefte aan inzicht in kwaliteit, herkomst en betrouwbaarheid van het product. Het ontstaan van integraal werkende ketens, zowel in commercieel als in logistiek opzicht, is een direct gevolg van deze ontwikkeling.

Maatschappelijke randvoorwaarden als kans
Wereldwijd ontstaat een toenemend bewustzijn met betrekking tot de negatieve gevolgen op lange termijn van het onbeperkt gebruik van natuurlijke hulpbronnen (bijvoorbeeld energie, ruimte en water). Dit leidt in het publieke domein tot beperkende maatregelen maar ook tot stimuleringsbeleid. In de markt zal dit bewustzijn leiden tot extra criteria die gesteld worden bij de perceptie

van producten (mede in relatie tot gezondheid en welbevinden) en de bedrijven/sectoren die deze produceren.

2.2 Voedingstuinbouw

De voedingstuinbouw in Nederland heeft het afgelopen decennium een sterke transitie doorgemaakt. Daarbij is een inhaalslag gemaakt als het gaat om het innemen van een volwaardige rol als leverancier van grote Europese retailketens en foodproviders (catering/restaurants) op het gebied van groenten en fruit. Feitelijk is dit proces nog steeds gaande, met een sterke schaalvergroting en internationalisering in de productie en specialisatie op marktsegmenten door ketens waar toelevering en verwerking een integraal onderdeel van uitmaken. De Nederlandse voedingstuinbouw, met inbegrip van de veredelings-, verwerkings- en distributiebedrijven wordt daarmee meer en meer marktgericht. Hierdoor is de voedingstuinbouw bij uitstek in staat om op veranderende eisen van consument en retail in te spelen. In de ontwikkeling zijn herstructurering, innovatie en intensivering daarbij belangrijker dan fysieke uitbreiding. Volop kansen dus om de positie van deze sector op goede wijze verder te versterken.

2.3 Bloemen en planten

De Nederlandse sierteeltsector vormt, samen met de glasgroentetuinbouw, het glastuin-

bouwcomplex. Er bestaat een synergetische relatie tussen beide sectoren, zowel in kennis en ontwikkeling (toelevering), alsook met betrekking tot productieruimte. Meer nog dan de voedingstuinbouw, maakt de sierteeltsector deel uit van een wereldwijde markt van productie en consumptie. De Nederlandse sector neemt daarin een prominente plaats in, met name door de sterk door concurrentie gedreven productie, de innovatieve en flexibel ingerichte toeleveringsbedrijven en de op afzetsegmenten gespecialiseerde en wereldwijd opererende handelsbedrijven. Deze positie kan voor de toekomst behouden blijven, inclusief de sterke positie van de Nederlandse productie. Wel zal er geleidelijk een verdere verschuiving optreden van de teelt van bloemen naar de teelt van planten. Mede door intensivering van het ruimtegebruik zal de sector in beginsel verder kunnen groeien op, per saldo, gelijkblijvend glasareaal. Daarnaast neemt het belang van Nederland als draaischijf in de internationale handel en distributie van snijbloemen toe. Dit betekent dat daarmee ook de relatie en de verbinding tussen de Greenports en de Mainports Rotterdam/Schiphol steeds belangrijker wordt.

2.4 Bloembollen

Naast voedingstuinbouw en sierteelt neemt de bloembollensector een belangrijk aandeel in binnen het geheel van Greenports Nederland.

Nederland dankt zijn internationale imago als tuinbouwland zelfs voor een groot deel aan de bloembollensector. De productie is in hoge mate afhankelijk van specifieke teeltcondities (grond en klimaat) in de verschillende productieregio's. De gerelateerde functies als toelevering en afzet blijven voor een belangrijk deel geconcentreerd binnen de Greenport Duin- en Bollenstreek. Daarnaast ontstaan steeds nauwere verbanden met andere tuinbouwsectoren als sierteelt en bometeelt (zowel in toelevering als in afzet) en de daarop ontwikkelde Greenports. De uitgangspositie van de bloembollensector voor verdere ontwikkeling is uitstekend. De sector is met afstand marktleider in de wereld. Toenemende schaalvergroting en internationalisering van Nederlandse productie en handel, en verdere integratie van op retail gerichte ketens zijn de drijfveer achter een verdergaande geleidelijke groei, met name ook van het productieareaal. Specifiek voor de bollensector is het relatief grote aandeel export naar verre markten waardoor, net als in de sierteelt, de verbinding tussen Greenports en Mainports extra van betekenis is.

2.5 Bomen

Veel van wat voor de bloembollensector geldt is ook van toepassing voor de bomensector. Specifieke teeltvoorwaarden leiden tot verschillende gebiedsgebonden teelten. Deze

deelgebieden vormen samen een netwerk, waarbinnen Greenport Boskoop een belangrijk knooppunt vormt. Ook in de bomensector zijn in toenemende mate relaties met andere sectoren waarneembaar. Dit houdt onder andere verband met het feit dat belangrijke kansen voor verdere ontwikkeling van de boomkwekerij met name liggen in marktsegmenten die reeds vanuit de sierteeltsector en de bloembollensector worden bediend.

3. De greenports-ambitie

Greenports Nederland zijn de gezamenlijke overlegplatforms waarbinnen tuinbouwbedrijfsleven en overheid gezamenlijk werken aan een florerende tuinbouwconomie in 2025. Een eenduidige visie op markt en maatschappij en een daarop aansluitende doelstelling en werkagenda zijn de belangrijkste voorwaarden om dit effectief te kunnen doen. De doelstelling van Greenports Nederland ligt in lijn met het commitment zoals in de inleiding is vermeld:

Behoud en versterking van het economisch belang van het tuinbouwcluster voor Nederland, door vanuit een regionale basis te werken aan een uitstekende positie van de tuinbouw in 2025, met kwalitatief hoog-

staande producten en productieprocessen, en met een hoogwaardige en internationaal leidende toeleverende en verwerkende industrie.

Greenports Nederland biedt daarbij een platform voor initiatieven en activiteiten op regionaal niveau met betrekking tot ruimte en economie/arbeid, naast de bestaande activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld logistiek (Platform Agrologistiek) en innovatie (Innovatieplatform, Flowers & Food). Hieronder volgt een eerste aanzet tot de werkagenda van de Greenports:

3.1 Kennis en onderwijs in relatie tot ondernemerschap

Algemeen is de indruk dat er over en weer onvoldoende aansluiting bestaat tussen tuinbouwsector en onderwijs. Dit leidt tot onvoldoende kennisinstroom in de sector, zowel in het primaire deel als ook bij onderzoek en ontwikkeling. Op dit moment is er reeds sprake van een groot knelpunt bij het invullen van vacatures, zowel bij toeleverende industrie als bij productie en handel; en zowel bij specialistische functies als bij generalistische functies. De achtergrond hiervan is tweeledig:

- Het imago van de tuinbouwsector wordt nog veel geassocieerd met handmatige en weinig kennisintensieve arbeid (dit imago is versterkt aanwezig bij het allochtone deel

- van de bevolking als groeiende doelgroep).
- De tuinbouwsector als geheel is involvendoende in staat om, in competitie met andere sectoren, invloed uit te oefenen op inhoud en invulling van het onderwijs op verschillende niveaus.

De situatie is nijpend. Een drastische ommekeer in deze ontwikkeling is nodig om ook in 2025 nog een kwalitatief goede invulling van het ondernemerschap in de sector te hebben. De Greenportsagenda omvat de volgende punten:

- Ontwikkel een samenhangende onderwijsstrategie vanuit de sector, waarin tevens lopende initiatieven worden gebundeld (Deltaplan kennis en ondernemerschap binnen de Greenports / Greenportbusiness School).
- Richt dit op de gehele onderwijskolom (VO, VMBO, HBO, WO).
- Creëer daarin een prominente en actieve rol voor het bedrijfsleven, zodat interactie ontstaat tussen ondernemers en studenten.
- Doe dit aan de hand van koppelingen tussen kenniscomponenten (sociaal/economisch/cultureel, creativiteit en innovatie, technologie, bedrijfskunde en ondernemerschap) en marktcomponenten (energie, water, voeding, werk, leefomgeving).

3.2 Integrale gebiedsbenadering

De Greenports zijn geworteld in de regio, direct verbonden met de clusters van economische activiteiten binnen de tuinbouwsector. Hoofdpunt op de Greenports-agenda is de vormgeving van ruimte en infrastructuur binnen deze regio's, maar ook tussen regio's en in de relatie met de Mainports Rotterdam/Schiphol en het achterland. De kracht die de huidige locaties ontlent aan de combinatie 'tuin en stad' is daarbij uitgangspunt:

- Werk aan ruimtelijke ontwikkeling: intensivering en kwalitatieve verbetering van het glasareaal, geleidelijke ontwikkeling van het areaal bollen en bomen, en aanwijzing van hervestigingruimte gerelateerd aan de Greenports.
- Transformeer in de lijn van duurzaamheid: verbetering van de beeldkwaliteit van glasgebieden, verbetering van energie- en waterbeheer.
- Ontwikkel een 'planologie van de ondergrond', waarmee ook deze ruimte optimaal kan worden benut.
- Leg deze doelstellingen voor elke Greenport vast in een integrale gebiedsvisie.
- Mobiliseer bestuurlijke daadkracht door hierop commitment aan te gaan met verantwoordelijke partijen.

3.3 Agrologistiek en mobiliteit

De beschikbaarheid van fysieke infrastructuur

en de daarmee samenhangende mobiliteit is, naast energie, een van de meest bepalende factoren in de economische ontwikkeling van de komende jaren. Voor de tuinbouw, die een relatief kleinschalige, volumineuze en frequent roulerende logistieke operatie kent, is deze problematiek extra uitdagend. De samenhang binnen de Greenports en binnen het verband van Greenports Nederland biedt extra mogelijkheden om deze uitdaging aan te gaan:

- Creëer nieuwe publiek-private initiatieven die de bouw van infrastructurele werken versnellen.
- Ontwikkel een visie op de mogelijkheden van regionaal vervoersmanagement en de effecten daarvan op de verschillende vervoerssegmenten.
- Verbeter de regie op de goederenstroom binnen de verschillende tuinbouwsectoren, o.a. door verbetering van organisatie en ICT.
- Intensiveer de relatie tussen Greenports Nederland en de Stuurgroep Mobiliteit als programmaleider.

3.4 Marketing, consument en maatschappij

De tuinbouw vervult een essentiële maatschappelijke functie door te voorzien in de meest primaire levensbehoeften van de consument. Dat Nederland, en daarbinnen de Greenports, bij uitstek de locaties zijn om deze functie uit te oefenen is geen vanzelf-

sprekendheid. Onderbouwing en legitimering, zowel op het niveau van de individuele consument als op het niveau van de maatschappij als geheel, dient mede vanuit de Greenports te worden geleverd:

- Breng de intrinsieke waarde van het tuinbouwproduct, de specifieke Nederlandse kwaliteit die voortkomt uit optimaal beheerste productieomstandigheden, en de economische en maatschappelijke context daarvan voortdurend over het voetlicht. Benut daarbij de voor communicatie geschikte momenten en kanalen (zoals Floriade).
- Versterk en verbreed het proactief zelfregulerend vermogen van de tuinbouwsector en vertaal dit o.m. naar certificering van producten en productiewijze.
- Richt deze onderbouwing primair op 'de thuishmarkt', maar creëer tevens een secundair effect met Europese reikwijdte (Nederland Greenport).
- Laat periodiek de maatschappelijke relevantie en de betekenis van het Greenportmodel toetsen aan algemene trends in markt en maatschappij, en spiegel deze terug naar Greenports Nederland.

3.5 Economische ordening door bedrijfsleven en overheid

De Greenports vormen een uitstekend middel om de relatie en de balans tussen publieke en

private belangen tot een optimaal resultaat te brengen. De beste garantie daartoe is regelmatige, actieve en doelgerichte interactie tussen organisaties van overheid en bedrijfsleven, zonder daarbij te vervallen in institutionalisering van overleg in deelbelangen. Daarom als belangrijke agendapunten voor de Greenports:

- Organiseer interactie steeds van onderop: per afzonderlijke Greenport, en stimuleer/faciliteer daarnaast de horizontale uitwisseling van kennis tussen de verschillende Greenports.
- Betrek hierin zowel regionale als bovenliggende ketennetwerken.
- Breng ordening aan in het geheel van uitdagingen en maak de achterliggende belangenstrategie expliciet.
- Communiceer deze actief door (gekopeld aan thema's) doelen en commitments helder te verwoorden in Greenport-visiedocumenten.

3.6 Financieringsmodel

De tuinbouw investeert jaarlijks in de orde van grootte van 1 miljard euro. In een periode van twintig jaar investeert de tuinbouw 20 miljard euro. Greenport(s) Nederland staat voor een nieuwe wijze van inrichting en vormgeving van de tuinbouw als belangrijk onderdeel van de Nederlandse economie. De vraag is, of het huidige financieringsmodel binnen de sector,

met een strikte scheiding tussen publiek en privaat, en waarbij privaat vooral gericht is op midden- en kleinbedrijf, past bij deze omvang. Immers, een groot deel van de strategische Greenportagenda bestaat uit punten waar publieke en private belangen samenkomen. De noodzakelijke investeringen en de financiering daarvan dienen een daarbij passende basis te hebben:

- Model voor tuinbouw, dat aansluit bij de Greenportagenda van strategische uitdagingen.
- Maak Europa bekend met de positie van de Greenports en de filosofie van het achterliggende ontwikkelings- en investeringsprogramma.
- Onderzoek de mogelijkheden tot verbreding en verbetering (effectiviteit) van de inzet van kapitaal uit de energiesector (o.a. ICES, revolving funds) ten behoeve van de strategische uitdagingen op de Greenportsagenda.

Colofon

Uitgave: Startnotitie 'Op weg naar visie 2025', juni 2007

Vormgeving: Drukkerij Van Deventer

Drukwerk: Drukkerij Van Deventer

In Greenport(s) Nederland zitten vertegenwoordigers uit bedrijfsleven, ondernemersorganisaties en overheid.

Greenport(s) Nederland, postbus 508, 2675 ZT Honselersdijk

www.greenportsnederland.nl